

**ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ:
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΑΜΠΡΟΣ: Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ, ΤΟ ΕΡΓΟ, Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
(12-13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2019)**

Αντωνόπουλος Ανδρέας

Πνευματικές σχέσεις Αθήνας - Κωνσταντινούπολης. Η αλληλογραφία μεταξύ Σπ. Λάμπρου και Βλασίου Γαβριηλίδη

Η πρόταση συνεργασίας του Βλ. Γαβριηλίδη προς τον Σπ. Λάμπρο - φθινόπωρο 1869, όπως αυτή αποκαλύπτεται στην αλληλογραφία του δεύτερου, μας γνωστοποιεί μία από τις λιγότερο γνωστές πτυχές από την πολυσχιδή πνευματική δραστηριότητα του μετέπειτα Κερκυραίου ακαδημαϊκού δασκάλου.

Πιο συγκεκριμένα, η πρόταση να αναλάβει ο Σπ. Λάμπρος την ευθύνη για τη διεθνή αλληλογραφία της γαλλόφωνης εφημερίδας της Πόλης *Phare du Bosphore* (1870-90), αλλά και λίγο αργότερα η σύσταση του πρώτου προς τον δεύτερο για την αποστολή και δημοσίευση ιστορικών, φιλολογικών διατριβών και των πρακτικών του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός» (συνιδρυτής του οποίου υπήρξε ο Λάμπρος), σε εφημερίδα που επρόκειτο να εκδώσει ο Γαβριηλίδης, φέρνει στο φως μία τάση έκδηλη στον ελληνικό Τύπο της Πόλης, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1860- εποχή έντονων προσπαθειών για την φιλελευθεροποίηση του πολιτικού καθεστώτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνεπεία των μεταρρυθμίσεων του Tanzimat: το «άνοιγμα» του ελληνικού Τύπου της Κωνσταντινούπολης -ελληνόφωνου και μη- προς ευρύτερα ακροατήρια, η εκκλαίκευση της εξειδικευμένης γνώσης, η πνευματική επικοινωνία με την Ελλάδα, η εμπάθυνση του περιεχομένου των εφημερίδων προς πνευματικά πεδία ανεξερεύνητα μέχρι εκείνη τη στιγμή, η διάχυση και συνειδητοποίηση του ιστορικού βάθους του ελληνικού πολιτισμού και η συνακόλουθη «νομιμοποίηση» της μακραίωνης παρουσίας του στο χώρο της Ανατολής, συνδέονται άρρηκτα, τόσο με την άνοδο και απόπειρα προς επιβολή των νέων αστικών στρωμάτων του ελληνισμού της Αυτοκρατορίας, όσο και με την προβολή του ιδεώδους της εμπέδωσης της πνευματικής και πολιτιστικής του πρωτοκαθεδρίας στον ίδιο χώρο. Όλα αυτά δεν θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν καλύτερα παρά από την γραφίδα και το επιστημονικό κύρος νέων και ανερχόμενων λογίων, όπως ο Σπ. Λάμπρος.

Η πνευματική αυτή επικοινωνία, εξ άλλου, έκδηλη και από τις στήλες άλλων ελληνικών εφημερίδων της Πόλης, όπως ο *Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως*, εξυπηρετούνταν παράλληλα και από την πυκνή -καθώς φαίνεται από την αλληλογραφία-επικοινωνία του Κερκυραίου λογίου και με άλλες διαπρεπείς πνευματικές μορφές του ελληνισμού της Αυτοκρατορίας, όπως οι: Μανουήλ Ι. Γεδεών, Επαμεινώνδας Σταματιάδης, Ιωάννης Α. Παρχαρίδης, Κωννός Σάθας, Αθ. Παπαδόπουλος-Κεραμέας και Χαρ. Παπαμάρκος.

Η επιστημονική τεκμηρίωση -κατά τρόπο μεθοδικό και συστηματικό- της ιστορικότητας του ελληνισμού στο χώρο της καθ' ημάς Ανατολής, πιθανώς να έθετε τα θεμέλια και για την εγγραφή των πολιτικών του υποθηκών (διατήρηση της αυτονομίας του-υιοθέτηση αποκεντρωτικού πολιτικού και διοικητικού συστήματος) σε μία εποχή έντονων εθνικών ζυμώσεων, που θα αποκορυφωνόταν δραματικά για τον ελληνισμό στις αρχές της τρίτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα.

Γκόνης Βασίλης

«Ο Εθνικός Κήρυξ του γένους» Σπ. Λάμπρος. Ένας Πανεπιστημιακός Δάσκαλος στην υπηρεσία της επίτευξης των εθνικών πολιτικών (1912-1913).

Ο Σπ. Λάμπρος υπήρξε ο πιο γνωστός και σημαντικός Έλληνας ιστορικός του τέλους του 19ου αιώνα, μιας εποχής έντονων αλυτρωτικών αγώνων, κατά την οποία η ιστορική επιστήμη συνδέθηκε με ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Ακολουθώντας τη μακρά παράδοση της γερμανικής ιστορικής σχολής ο Λάμπρος δημοσίευσε μια σειρά από μελέτες, συνδυάζοντας την ιστορική έρευνα με το εθνικό συμφέρον. Παράλληλα όμως με την επιστημονική του δραστηριότητα ο Λάμπρος ανέπτυξε δραστήρια παρουσία και στο δημόσιο βίο. Υπήρξε πρόεδρος της Επιτροπής των Ηπειρωτών (1907), ενώ από το 1896 συμμετείχε στο Διοικητικό Συμβούλιο της Εθνικής Εταιρείας, της οποίας διατέλεσε και Πρόεδρος. Δεν δίστασε να αναμειχθεί ενεργά στην εξωτερική πολιτική της χώρας, υπηρετώντας τη Μεγάλη Ιδέα, ενισχύοντας και στηρίζοντας υλικά και ιδεολογικά τον αποτυχημένο πόλεμο του 1897. Μάλιστα για τις ενέργειές του δέχθηκε σφοδρή κριτική από τον Πρωθυπουργό της χώρας Θεόδωρο Δεληγιάννη, ο οποίος τον κατηγόρησε ότι ουσιαστικά υποκίνησε με τους λόγους του τους φοιτητές του Πανεπιστημίου στην πολεμική δράση.

Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να φωτίσει άγνωστες πτυχές της αλληλογραφίας του Λάμπρου με επιστήμονες και πολιτικούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913). Συγκεκριμένα επιχειρείται να σκιαγραφηθεί το δίκτυο που προσπάθησε και τελικά κατάφερε να συγκροτήσει ο Λάμπρος με διακεκριμένους Έλληνες και ξένους διανοούμενους ελληνοιστές καθώς και μέλη της ελληνικής κυβέρνησης, προκειμένου να συγκεντρώσει πολύτιμα ιστορικά στοιχεία που θα αποδείκνυαν την ελληνικότητα συγκεκριμένων εδαφών της Βορείου Ηπείρου. Η ανακοίνωση θα αναδείξει την προσπάθεια του Λάμπρου να εξυπηρετήσει τους βασικούς πολιτικούς σκοπούς της ελληνικής διπλωματίας στην προσπάθεια εδαφικής επέκτασής του ελληνικού κράτους στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Γκότση Γωργία

Ο Σπ. Λάμπρος ως πολιτισμικός διαμεσολαβητής: Η συνεργασία του με το *The Athenaeum* (1878-1898)

Διακεκριμένος λόγιος του ύστερου 19^{ου} αιώνα, ο Σπ. Λάμπρος είναι κυρίως γνωστός για το ιστορικό του έργο. Η παρούσα ανακοίνωση στόχο έχει να φωτίσει μια λιγότερο γνωστή, σημαντική, ωστόσο, πλευρά της πολύπλευρης δραστηριότητάς του: τη συνεισφορά του στην προβολή του πολιτισμού των νεότερων Ελλήνων στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο της πλούσιας διαδικασίας πολιτισμικών ανταλλαγών μεταξύ Ελλάδας και Δύσης που εκτυλίσσεται στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, ο Λάμπρος αναλαμβάνει, δίπλα σε άλλους συγκαιρινούς του διανοητές όπως ο Δημήτριος Βικέλας και ο Νικόλαος Πολίτης, τη μεταβίβαση γνώσεων για τον μακραίωνα ελληνικό πολιτισμό στο καλλιεργημένο ευρωπαϊκό κοινό, αποσκοπώντας στην ευνοϊκή πρόσληψη της σύγχρονης Ελλάδας: τον ρόλο του πολιτισμικού διαμεσολαβητή, ρόλο ουσιαστικά πολιτικό, ασκεί μέσω των ξενόγλωσσων επιστημονικών δημοσιευμάτων του, μέσω ενός ευρέως δικτύου προσωπικών σχέσεων με ξένους λογίους, καθηγητές Πανεπιστημίων, δημοσιογράφους και εκδότες, που μας αποκαλύπτει η διερεύνηση της αλληλογραφίας του, καθώς και μέσω της αρθρογραφίας του στον ευρωπαϊκό Τύπο. Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στην εξέταση της μακρόχρονης συνεργασίας του με το *The Athenaeum*, την καταξιωμένη βρετανική κριτική επιθεώρηση, κατά την κρίσιμη εικοσαετία 1878-1898· παρακολουθεί τη στήλη «Notes from Athens» που διατηρεί ο Λάμπρος, τα

επιστημονικά του άρθρα καθώς και τις εγγραφές του για την Ελλάδα («Greece») στην ετήσια επισκόπηση της ευρωπαϊκής φιλολογικής κίνησης που δημοσιεύει το περιοδικό.

Όπως διαπιστώνεται η αναλυτική παρουσίαση της τρέχουσας ανασκαφικής και συγγραφικής αρχαιολογικής δράσης σε όλη την ελληνική επικράτεια, η ιστορική και αισθητική προσέγγιση των αρχαίων καταλοίπων με ιδιαίτερη έμφαση στην προϊστορική και τη μεσαιωνική περίοδο, η ανάδειξη της εργασίας των Ελλήνων αρχαιολόγων και άλλων πνευματικών ανθρώπων, και η αναφορά στη δημόσια προβολή των ευρημάτων στοχεύουν πέρα από την ενημέρωση του βικτωριανού κοινού: α) να καταξιώσουν το κύρος της «γηγενούς» αρχαιολογικής επιστήμης στο πλαίσιο του ανταγωνισμού με τις ξένες αρχαιολογικές σχολές και β) να επικυρώσουν την ελληνική εθνική συνέχεια επεκτείνοντας τα όριά της στην προϊστορία και ενισχύοντας τα θεμέλιά της στο βυζαντινό χριστιανικό παρελθόν. Συνεργατικά λειτουργεί η εμφάνιση της ελληνικής βιβλιοπαραγωγής στα πεδία των επιστημών και του πολιτισμού εντός του κοσμοπολίτικου περιβάλλοντος του περιοδικού: ο λόγος για την πνευματική πρόοδο των σύγχρονων Ελλήνων και τον συντονισμό τους με τη διεθνή επιστημονική σκέψη υπερασπίζεται τη συμμετοχή τους στο δυτικό νεωτερικό γίγνεσθαι.

Δερμιτζάκη Κατερίνα

Ο Σπ. Λάμπρος και η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία: Συλλέγοντας τον υλικό πολιτισμό των μεσαιωνικών και των νεότερων χρόνων.

Το παρόν άρθρο εξετάζει τη συμβολή του Σπ. Λάμπρου στην ίδρυση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας (ΙΕΕΕ) και στην ανάπτυξη των συλλογών του μουσείου, του αρχείου και της βιβλιοθήκης της. Επιχειρεί μέσα από την ιστορία των συλλογών της Εταιρείας να αναδείξει το ανήσυχο και ακούραστο πνεύμα του Σπ. Λάμπρου, ο οποίος, στο πλαίσιο λειτουργίας της ΙΕΕΕ και παράλληλα με την κύρια επαγγελματική του ενασχόληση, αναπτύσσει μια πολύπλευρη δραστηριότητα διάσωσης, δημιουργίας και διαχείρισης ενός πλούτου τεκμηρίων της μεσαιωνικής και νεότερης ιστορίας και προβολής αυτών. Η ανακοίνωση επιχειρεί να περιγράψει τη συλλεκτική δραστηριότητα του Λάμπρου για τη διατήρηση και διάδοση μιας ποικιλίας πολιτισμικών αγαθών, τα οποία κινδύνευαν να χαθούν, αλλά και να προχωρήσει σε μια σύνδεση του αντικειμένου των συλλογών της Εταιρείας και του μουσείου της με τα ερευνητικά και επιστημονικά ενδιαφέροντα του Σπ. Λάμπρου που φανερώνουν την πολυσχιδή προσωπικότητά του.

Δημητριάδη Ασπασία

Εθνικά ελπίδες και όνειρα: Η συμβολή του Σπ. Λάμπρου στη σχολική ιστορία του Βυζαντίου

Στην ανακοίνωση θα διερευνηθεί η συμβολή του Σπ. Λάμπρου στη διαμόρφωση της σχολικής ιστορίας του Βυζαντίου.

Ο Λάμπρος, σε αντίθεση τόσο με τους επιγόνους του, τον Κωνσταντίνο Άμαντο και τον Αδαμάντιο Αδαμαντίου, όσο και με τον Κωνσταντίνο Παπαρηγόπουλο, με τον οποίο μοιράζονται τις ίδιες απόψεις για τον εθνικό ρόλο της ιστορίας και την ανάγκη εκλαΐκευσής της, δεν ασχολείται με τη συγγραφή σχολικών εγχειριδίων. Συμμετέχει όμως σε επιτροπές επιφορτισμένες με τον καθορισμό του περιεχομένου και με την έγκρισή τους. Μετά το 1894, συμβάλλει στη διαμόρφωση του εθνικού αφηγήματος έτσι όπως αποτυπώνεται σε σχολικά προγράμματα και βιβλία, της ιστορίας - κυρίως - αλλά και της γεωγραφίας και της γλώσσας, μέσα από συγκεκριμένες κατευθύνσεις που δίνει ως εισηγητής.

Παράλληλα, το ιστοριογραφικό του έργο αποτελεί σημαντικό βοήθημα για τους συγγραφείς σχολικών βιβλίων, ειδικά μετά το 1892, όταν αρχίζει η έκδοση των τεσσάρων τελευταίων τόμων της *Ιστορίας της Ελλάδος* που καλύπτουν τη βυζαντινή περίοδο. Εξάλλου, προς το τέλος του αιώνα, όταν η εικονογράφηση των εγχειριδίων γίνεται πιο συστηματική, η *Ιστορία* αποτελεί κύρια πηγή υλικού για συγγραφείς και εκδότες που αναζητούν αναπαραστάσεις αυτοκρατόρων, έργων τέχνης και σκηνών του βυζαντινού βίου.

Αναφερόμαστε σε μια εποχή κατά την οποία το Βυζάντιο έχει μεν ενσωματωθεί στο εθνικό αφήγημα, παραμένει όμως εν πολλοίς - και ειδικά σε ό,τι αφορά τους τελευταίους του αιώνες, μία περίοδος που παρουσιάζεται μάλλον συνοπτικά στα εγχειρίδια. Εδώ, το Βυζάντιο εμφανίζεται σχεδόν αποκλειστικά ως κρίκος που συνδέει τον αρχαίο με τον νέο ελληνισμό παρότι νέες ιστοριογραφικές ανάγκες και πολιτικά και ιδεολογικά αιτήματα τείνουν προς την ανάδειξη των χαρακτηριστικών της μεσαιωνικής περιόδου που συνιστούν αυτό που ο Λάμπρος ονομάζει «δικαιολογία των εθνικών ημών αξιώσεων».

Με βάση τις παραπάνω επισημάνσεις θα επιχειρηθεί η παρουσίαση της συνεισφοράς του Λάμπρου στην ανάδειξη ορισμένων περιόδων και θεματικών της βυζαντινής ιστορίας. Όπως θα γίνει φανερό, ο Λάμπρος έπαιξε καιρίο ρόλο στην εμφάνιση μιας νέας άρθρωσης στο εσωτερικό του τρίσημου σχήματος του Παπαρηγόπουλου. Σύμφωνα με αυτήν, η μεσαιωνική περίοδος και ειδικότερα η παλαιολόγεια περίοδος, αποτελεί την απαρχή του νέου ελληνισμού.

Βασικές πηγές της ανάλυσης είναι οι εκθέσεις των επιτροπών κρίσης των εγχειριδίων στις οποίες συμμετέχει ο Λάμπρος ως εισηγητής.

Ζώρας Γεράσιμος, Δημάκη-Ζώρα Μαρία

Ο Σπ. Λάμπρος ως ποιητής και δραματουργός

Πολλοί υπήρξαν, κατά τον ΙΘ΄ αιώνα, οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών που διακρίθηκαν και ως λογοτέχνες. Μεταξύ τους, ξεχωριστή θέση κατέχει ο Σπ. Λάμπρος, ο οποίος καθ' όλη τη ζωή του έγραφε ποιήματα και δραματικά έργα, τα περισσότερα από τα οποία παρέμειναν αδημοσίευτα ή ξεχασμένα. Το σύνολό τους φυλάσσεται στο προσωπικό του Αρχείο, το οποίο παραχωρήθηκε από την οικογένειά του στο Ιστορικό Αρχείο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ανάμεσα στα ποικίλου περιεχομένου έγγραφα και επιστολές, υπάρχει ένας φάκελος που περιλαμβάνει αθησαύριστα ή εντελώς άγνωστα ποιητικά του έργα, σε χειρόγραφο μορφή. Συγκεκριμένα σώζονται οι πέντε παρακάτω ποιητικές συλλογές (τις τρεις πρώτες ο Λάμπρος τις είχε υποβάλει στον Βουτσιναίο διαγωνισμό του Πανεπιστημίου, κατά τα τρία πρώτα χρόνια των σπουδών του στη Φιλοσοφική Σχολή): 1) *Σκιαί*, του 1867, με 15 ποιήματα, εκτεινόμενη σε 32 σελίδες, 2) μια άτιτλη, με τον ίδιο αριθμό ποιημάτων, εκτεινόμενη σε 28 σελίδες, την οποία κατορθώσαμε να την ταυτίσουμε με τη συλλογή *Μύρτοι*, του 1868, 3) *Πτερυγίσματα*, του 1869, που περιλαμβάνει στις 42 σελίδες της 14 ποιήματα, 4) *Φθόγγοι* που καταλαμβάνει 142 σελίδες, με 72 ποιήματα της περιόδου 1864-1867, 5) η συλλογή *Στίχοι*, του 1867, που περιλαμβάνει στις 78 σελίδες της 32 ποιήματα. Πρέπει όμως να διευκρινίσουμε ότι πολλά ποιήματα των παραπάνω πέντε συλλογών περιλαμβάνονται σε περισσότερες από μία. Έτσι, ενώ το άθροισμα των ποιημάτων των πέντε συλλογών φαίνεται ότι είναι 148, στην πραγματικότητα τα ποιήματα είναι κατά 30 λιγότερα, δηλαδή 118. Αν θελήσουμε, τώρα, να υπολογίσουμε κατά προσέγγιση τον συνολικό αριθμό των ποιημάτων του Λάμπρου, θα πρέπει να προσθέσουμε στον αριθμό αυτόν άλλα 19 δημοσιευμένα, των οποίων δεν σώζεται χειρόγραφο μορφή. Επίσης πρέπει να προστεθούν και τα 51

σκόρπια ποιήματα πού γράφηκαν σε λυτά φύλλα. Φθάνουμε έτσι στον αριθμό 188. Τέλος, αν θα προσθέσουμε άλλα δύο αθησαύριστα ποιήματα, ο τελικός αριθμός των ποιημάτων του Σπ. Λάμπρου είναι 190. Επίσης, σε χειρόγραφη μορφή, σώζονται και πέντε δραματικά έργα, πρωτότυπα ή μεταφράσεις που φιλοτέχνησε ο ίδιος, ενώ δύο άλλα αποδελτιώνονται στην *Αναγραφή* των δημοσιευμάτων του. Πρόκειται για το *Οι παράφρονες. Δράμα εις πράξεις τέσσαρας, του Ιταλού Καστελβεκίου*, καθώς και για το *Ο τελευταίος Κόμης των Σαλώνων*, το μόνο έργο του που επαινέθηκε στον πανεπιστημιακό Βουτσιναίο διαγωνισμό (1870).

Θεοδωρόπουλος Νίκος

Συναντήσεις Ελλήνων και Ρώσων βυζαντινολόγων στα τέλη του 19ου αιώνα: Η αλληλογραφία των Φ. Ι. Ουσπένσκου και Γ. Δεστούνη με τον Σπ. Λάμπρο

Η μελέτη της αλληλογραφίας λογίων και επιστημόνων αποτελεί πολύτιμη πηγή για την ανίχνευση δικτύων σε μια δεδομένη περίοδο, παρέχοντας πρόσβαση στη θεωρητική σκευή, στην ιδιαίτερη γλώσσα και στις σχέσεις που οικοδομούνται μεταξύ προσώπων, καθώς και στον τρόπο κυκλοφορίας ιδεών ανάμεσα σε διαφορετικά γεωγραφικά κέντρα. Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται επιστολές των Γαβριήλ Δεστούνη (1818-1895) και Φιόντορ Ουσπένσκι (1845-1928) προς τον Σπ. Λάμπρο κατά τη δεκαετία του 1880, ώστε να φωτιστούν πτυχές της επικοινωνίας μεταξύ ελλήνων και ρώσων ιστορικών του Βυζαντίου, σε μια εποχή ανάπτυξης του ενδιαφέροντος των δύο εθνικών ιστοριογραφιών για αυτό. Παράλληλα, γίνεται προσπάθεια ανάδειξης, με άξονα τα παραπάνω κέντρα, της θέσης των βυζαντινών σπουδών σε έναν ευρύτερο αστερισμό πειθαρχιών για τη μελέτη του παρελθόντος, σε μια περίοδο κατά την οποία λαμβάνουν χώρα διεθνώς τα πρώτα βήματα προς τη θεσμοθέτηση της βυζαντινολογίας ως επιστήμης.

Καραμανωλάκης Βαγγέλης

Διερευνώντας τη μαθητεία. Η συγκρότηση της ιστορικής κοινότητας και ο Σπ. Λάμπρος
Κερκυραίος από καταγωγή, μέλος της αθηναϊκής «αριστοκρατίας», ποιητής, καθηγητής Πανεπιστημίου, ιδρυτής και πρωτεργάτης δεκάδων συλλόγων, μεταφραστής, συγγραφέας άρθρων εκατοντάδων εφημερίδων στον Τύπο, υπουργός Παιδείας, πρωθυπουργός, ο Σπ. Λάμπρος υπήρξε αναμφίβολα ο σημαντικότερος Έλληνας ιστορικός του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20ού αιώνα, και παράλληλα μια από τις πλέον δυναμικές φυσιογνωμίες της ελληνικής δημόσιας ζωής. Ο ρόλος του υπήρξε καταλυτικός στη συγκρότηση των νεότερων γενιών ιστορικών. Με το έργο, τη διδασκαλία και τη συγκρότηση δικτύων με απόφοιτους της Φιλοσοφικής Σχολής, ο Λάμπρος διαμόρφωσε την επόμενη γενιά ακαδημαϊκών δασκάλων και ερευνητών, οδηγώντας τη μελέτη της ιστορίας από τα βυζαντινά στα νεότερα χρόνια. Μελετώντας τις μαρτυρίες των μαθητών του αλλά και την αλληλογραφία με το δάσκαλο, η ανακοίνωση επιχειρεί να διερευνήσει τη σχέση της μαθητείας, στο επίπεδο της ιστοριογραφικής θεωρίας και πρακτικής, στο πλαίσιο της συγκρότησης ενός νέου επιστημονικού πεδίου και της επικέντρωσης στο δίπολο Βυζάντιο-Νέος Ελληνισμός.

Κιουσοπούλου Τόνια

Η συμβολή του Σπ. Λάμπρου στις βυζαντινές σπουδές

Ο Σπ. Λάμπρος προσπάθησε συστηματικά να ικανοποιήσει με την πολυσχιδή του δραστηριότητα τα desiderata της βυζαντινολογίας, όπως τα περιέγραψε στον πρώτο τόμο της *Byzantinische Zeitschrift*, εγκαινιάζοντας ουσιαστικά υπό μίαν έννοια τις βυζαντινές σπουδές στην Ελλάδα. Στην ανακοίνωση αυτή εξετάζεται η τακτική που

ακολούθησε ο Λάμπρος για να εγγράψει το Βυζάντιο ως τμήμα της ελληνικής ιστορίας όχι μόνον στη συνείδηση των συμπατριωτών του, όσο κυρίως, στην αντίληψη των Ευρωπαίων.

Κουμπουρλής Γιάννης

Από τον Κ. Παπαρρηγόπουλο στον Σπ. Λάμπρο: Συνέχειες και ασυνέχειες στην ιστορική διαδρομή του ελληνικού ιστορισμού

Η ανακοίνωση δεν συνιστά ένα εγχείρημα σύγκρισης των ιστοριογραφικών αντιλήψεων του Σπ. Λάμπρου με εκείνες του Κ. Παπαρρηγόπουλου, αλλά μια προσπάθεια ανάδειξης ορισμένων στοιχείων που χαρακτήρισαν συνολικά τον ελληνικό ιστορισμό, από τον Ζαμπέλιο και τον Παπαρρηγόπουλο μέχρι τον Λάμπρο και τον Καρολίδη και δη σε αναφορά προς τον γερμανικό ιστορισμό, ο οποίος λειτούργησε εν πολλοίς ως πρότυπο για τις ευρωπαϊκές ιστοριογραφίες του 19ου αιώνα. Επισημαίνονται σημεία σύγκλισης αλλά κυρίως απόκλισης του ελληνικού ιστορισμού σε σχέση κυρίως προς τις ιστοριογραφικές αντιλήψεις και πρακτικές του κορυφαίου Γερμανού ιστορικού της εποχής, του Λέοπολντ φον Ράνκε, αλλά και δευτερευόντως, του ιστορικού που υπήρξε ένας από τους δασκάλους του Σπ. Λάμπρου, του Γιόχαν Γκούσταβ Ντρώζεν.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται α) στον τρόπο με τον οποίο οι εν λόγω ιστοριογράφοι αντιλαμβάνονται τις έννοιες του έθνους και του κράτους αλλά και τις επιπτώσεις που έχει στο έργο του ιστορικού η αντίληψή του περί «εθνικού καθήκοντος» β) στις θέσεις τους περί του αντικειμένου της ιστορικής επιστήμης και των πηγών από τις οποίες οφείλει να αντλεί ο ιστορικός το υλικό του γ) στις απόψεις τους για μια σειρά από μεθοδολογικά ζητήματα που αναδείχθηκαν μέσα από τις διαμάχες μεταξύ διαφορετικών τάσεων του ιστορισμού, όπως είναι το δικαίωμα του ιστορικού να προβαίνει σε συγκρίσεις ανάμεσα σε διαφορετικές εποχές της ιστορίας καθώς και να εκφέρει αξιολογικές κρίσεις για τους φορείς της ιστορικής δράσης. Στην ανακοίνωση υποστηρίζεται η θέση ότι το όλο ζήτημα υπερβαίνει το αίτημα να είμαστε ακριβείς με τις διάφορες επιστημονικές γενεαλογίες (εν ολίγοις, με τις επιρροές που ασκήθηκαν στον τάδε ή το δείνα ιστορικό) και άπτεται της ανάγκης να κατανοήσουμε τις συγκεκριμένες κατευθύνσεις που πήρε η επιστημονική ιστοριογραφία στα καθ' ημάς, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της επιμονής του ελληνικού εθνικισμού στο ζήτημα της λεγόμενης «αποκατάστασης της ιστορικής συνέχειας του ελληνισμού».

Κουτμάνης Σωτήρης

Η Βενετία ως τόπος των ιστορικών κι ο Σπ. Λάμπρος

Κατά τον 19^ο αιώνα η παρατεταμένη οικονομική κρίση που αντιμετώπισε η Βενετία ανάγκασε αρκετές αδελφότητες και πολλούς ευγενείς να ρευστοποιήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά. Σπάνια βιβλία, χειρόγραφα, οικογενειακά αρχεία, εραλδικά οικόσημα, πίνακες, αρχαιολογικές συλλογές, γέμισαν τους πάγκους των βιβλιοπωλείων στα οποία οι ξένοι λόγιοι μπορούσαν να τα αγοράσουν σε πολύ χαμηλές τιμές. «Η μεγάλη περιήγηση» (Grand tour) του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα έδωσε τη θέση της σε ιστορικούς, φιλολόγους και ιστορικούς της τέχνης που αναζητούσαν αρχαιακές πηγές με τον ίδιο ζήλο που στο παρελθόν οι βορειοευρωπαίοι ευγενείς συνέλλεγαν νομίσματα και επιγραφές. Από αυτήν την άποψη η Βενετία ήταν για τους ιστορικούς ένας προνομιακός «τόπος», με την έννοια του νοηματικά καθορισμένου χώρου που προσλαμβάνεται και κατασκευάζεται από συγκεκριμένες πρακτικές. Το κλίμα της παρακμής και του συμβολικού θανάτου της πόλης συμβάδιζε με την τάση

για στροφή στη μελέτη του παρελθόντος και την φειχοποίηση των αρχειακών τεκμηρίων, καθώς τα μοναστήρια μετατρέπονταν σε κρατικά αρχεία, τα palazzi σε ιστορικο-φιλολογικές λέσχες ενώ νέα περιοδικά, σχολές παλαιογραφίας και όμιλοι μελέτης τοπικής ιστορίας (società di storia patria) δημιουργούνταν θεμελιωμένα πάνω στις αρχές της επιστημονικοποίησης της ιστορίας. Έχοντας ως βάση τις επιστολές που στάλθηκαν από τον Ελληνοβενετό λόγιο και βιβλιοθηκάριο της Μαρκιανής Ιωάννη Βελούδη προς τον Σπ. Λάμπρο (και οι οποίες φυλάσσονται στο αρχείο του Λάμπρου), κατά τα έτη 1875-1882, θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τις σχέσεις του με τον παραπάνω διανοητικό τόπο της Βενετίας στα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Λιάκος Αντώνης

Ο Σπ. Λάμπρος και η θεωρία της ιστορίας.

Όταν στα φοιτητικά μου χρόνια ερωτοτροπούσα με τη φιλοσοφία, οι δάσκαλοί μου της ιστορίας με ανακαλούσαν στην τάξη μιας ιστορίας ως θετικής επιστήμης της οποίας ιδρυτής στην Ελλάδα ήταν ο Σπ. Λάμπρος – σε αντιδιαστολή με τον «αμάρτυρο» Παπαρρηγόπουλο που έπαιζε με μεγάλα θεωρητικά σχήματα. Ήταν όμως αντιθεωρητικός ο Λάμπρος; Η επίσκεψη των κειμένων του μετά από πολλά χρόνια, με τα ερωτήματα που μας γεννά ο προβληματισμός για την πορεία του ιστορικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα, μας επιφυλάσσει εκπλήξεις, δείχνοντας ένα ασυνήθιστο για την εποχή εύρος αντίληψης της ιστορίας, το οποίο χάθηκε στους επιγόνους.

Μαρκόπουλος Αθανάσιος

Ο Σπ. Λάμπρος εκδότης βυζαντινών κειμένων. Σκέψεις και προβληματισμοί

Ο Σπ. Λάμπρος είναι ασφαλώς η προσωπικότητα εκείνη που σφραγίζει με την παρουσία της το αθηναϊκό Πανεπιστήμιο. Η ερευνητική του προσφορά, τεράστια σε όγκο, επιτρέπει πολλές επιμέρους θεωρήσεις. Το ιστορικό του 'οικοδόμημα', αυστηρά τυπολογικό, εδράζεται αποκλειστικά στο θετικιστικό μοντέλο, το οποίο υπηρετεί μέχρι τέλους με αξιοζήλευτη επιμονή, υπομονή και εργατικότητα χωρίς σύγκριση. Κατ' αυτόν η ιστοριογραφία του παρελθόντος είναι καθαρά τεκμηριωτική, με αποτέλεσμα την απόλυτη μυθοποίηση της πηγής. Από τη συγκεκριμένη αυτή σκοπιά θα πρέπει να ερμηνευτούν τα *Byzantinische Desiderata* (*Byzantinische Zeitschrift* 1, 1892), όπου ο Λάμπρος σχεδόν θεοποιεί τη μελέτη των ποικίλων εκφάνσεων του βυζαντινού παρελθόντος, υπογραμμίζοντας με ξεχωριστή έμφαση την εξέταση όλων αυτών των ενοτήτων για να ακολουθήσει η διεισδυτική ιστορική σύνθεση, στέρεα θεμελιωμένη στην πηγή.

Ο Λάμπρος 'παράγει' τις κατ' αυτόν προϋποθέσεις της ιστορίας εκδίδοντας συχνότατα από ένα χειρόγραφο, τεράστιο αριθμό κειμένων και παντοειδές αρχειακό υλικό, το οποίο όμως δεν κατάφερε πάντοτε να αξιοποιηθεί. Ενδεχομένως η τάση του αυτή να στάθηκε η αιτία της διακριτικής του απομάκρυνσης από τον αυστηρό κόσμο της εκδοτικής, που είχε ήδη θεσπίσει απαράβατους κανόνες, τους οποίους δεν φαίνεται ότι είχε ακολουθήσει στην έκδοση του Μιχαήλ Χωνιάτη, με αποτέλεσμα να δεχτεί σκληρή κριτική. Είναι ορατό ότι ο Λάμπρος με την προσωπική του ιστορική κοσμοθεωρία υπηρετεί την ιδέα του *Γένους* μέσω της Εθνικής Ιδέας, όπως το ιδεολόγημα αυτό προβάλλεται εκείνη την εποχή από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και από την κρατούσα αντίληψη γενικότερα, πολιτική ακόμη και ανακτορική. Για τον λόγο αυτό μελετά με ξεχωριστή επιμονή και μεγάλη συνέπεια την τελευταία χρονική περίοδο του Βυζαντίου, εκτιμώντας ότι κύτταρο αυτής της ιδέας του Γένους είναι το Δεσποτάτο του Μορέως. Ο Λάμπρος είναι με τον τρόπο του παρών στη νέα δυναμική των πραγμάτων που διαμορφώνεται τότε.

Μπαλή Χαρίκλεια

Ο Σπ. Λάμπρος στην Πρυτανεία του Πανεπιστημίου Αθηνών (1911-1912): διοικητικές μέριμνες και επιστημονικές πρωτοβουλίες.

Ο Σπ. Λάμπρος, όπως και πολλοί άλλοι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, είχε συχνή παρουσία σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια και άλλες ακαδημαϊκές συναντήσεις και πανεπιστημιακούς εορτασμούς ανά την Ευρώπη ως εκπρόσωπος του Πανεπιστημίου. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε από το αρχειακό υλικό ότι η δική του ειδικά παρουσία σε ακαδημαϊκά και επιστημονικά περιβάλλοντα του εξωτερικού ήταν μάλλον αδιάλειπτη και ότι επίσης έχαιρε το σεβασμό των εκεί συναδέλφων του. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, πέτυχε τη διεξαγωγή του 16ου συνεδρίου των "ανατολιστών" στην Αθήνα, την άνοιξη του 1912, σε συνδυασμό με οργάνωση λαμπρών εορτασμών για τα 75 χρόνια από την ίδρυση του ελληνικού πανεπιστημίου.

Στην ευθύνη για την επιτυχία του εγχειρήματος είχε σημαντικό μερίδιο, αφού το έτος 1911-1912 ήταν για δεύτερη φορά πρύτανης. Την ακαδημαϊκή αυτή πρωτοβουλία στήριξε η ελληνική κυβέρνηση, αλλά και πνευματικοί, καλλιτεχνικοί και άλλοι φορείς της πρωτεύουσας. Η δεύτερη πρυτανεία του (η πρώτη ήταν κατά το έτος 1904-1905) αντιμετώπιζε και άλλες σημαντικότητες προκλήσεις. Καταρχάς, με τον Οργανισμό του έτους 1911 της κυβέρνησης Βενιζέλου (με υπουργό Παιδείας τον Απ. Αλεξανδρή) το Πανεπιστήμιο είχε διαιρεθεί σε Εθνικό και Καποδιστριακό, αλλά με κοινή σύγκλητο και έναν Πρύτανη, για να εισπράξει το κληροδότημα Δόμπολη, πράγμα που τότε φαινόταν ρεαλιστική και ελκυστική προοπτική.

Παρά την καταστροφή του Χημείου από πυρκαγιά τον Αύγουστο του 1911 και τα προβλήματα που δημιούργησε στη διοίκηση και τη χωροταξία του ιδρύματος η προσαρμογή στα νέα νομοθετικά δεδομένα, η νέα ακαδημαϊκή χρονιά βρήκε το Πανεπιστήμιο Αθηνών πολλαπλώς ωφελημένο, ως συνέπεια του Οργανισμού του 1911: με διπλάσιες σχεδόν έδρες και επιστημονικό προσωπικό, με νέους επιστήμονες και εισαγωγή νέων επιστημονικών αντικειμένων και, με λίγα λόγια, με θεσμικές αλλαγές που το μεταμόρφωναν σε σύγχρονο πανεπιστήμιο. Τον Μάρτιο-Απρίλιο του 1912 η Αθήνα και το Πανεπιστήμιο Αθηνών γνώρισαν ημέρες διεθνούς ακαδημαϊκής προβολής, με την συμπαραστάση βέβαια της κυβέρνησης, αλλά υπό τη "διεύθυνση" ως "μαέστρου" για την επιτυχή εκτέλεση του έργου, του Σπ. Λάμπρου. Η ανακοίνωση παρουσιάζει τα συγκεκριμένα γεγονότα, που δεν είναι τόσο γνωστά στη βιβλιογραφία, όπως οι αντίστοιχοι εορτασμοί για τα 100 χρόνια του ιδρύματος. Η ανακοίνωση εξετάζει περαιτέρω, πώς η ακαδημαϊκή-επιστημονική θεωρία και δράση, τα επιστημονικά δίκτυα, οι ακαδημαϊκές «δημόσιες σχέσεις», η διεθνής πολιτική και οι εθνικές διεκδικήσεις, θέματα ιδεολογίας και ταυτότητας, αλλά και ο τουρισμός και η αναψυχή, συνεπλέχθησαν επιτυχημένα και ειρηνικά στην ανοιξιάτικη Αθήνα του 1912, σε ένα σκηνικό «μπελ-επόκ», ελάχιστους μήνες πριν την πολεμική εμπλοκή στα Βαλκάνια και δυο χρόνια πριν ακολουθήσει η υπόλοιπη Ευρώπη.

Παπαδία-Λάλα Αναστασία

Οι σπουδές της λατινοκρατίας στον ελληνικό χώρο και ο Σπ. Λάμπρος

Ο Σπ. Λάμπρος έχει αφιερώσει ικανό τμήμα του έργου του στην περίοδο της λατινοκρατίας στον ελληνικό χώρο, 1204-1797 («φραγκοκρατίας», σύμφωνα με τον όρο που ο ίδιος συχνά χρησιμοποιεί), με έμφαση στην περίοδο της βενετικής κυριαρχίας. Στην ανακοίνωση θα επιχειρηθεί η παρουσίαση και η υπό διάφορες απόψεις κατηγοριοποίηση των σχετικών μελετών του (ιστορικές και λογοτεχνικές, πρωτότυπες και μεταφράσεις, συνθετικές και εκδόσεις πηγών). Παράλληλα, μέσα από

τις μελέτες αυτές θα εξετασθούν οι τρόποι ένταξης της περιόδου της λατινοκρατίας στον κορμό της ελληνικής εθνικής ιστορίας και θα αναδειχθούν ευρύτερες αντιλήψεις του Σπ. Λάμπρου για τη μεθοδολογία, τη θεωρία αλλά και τον σκοπό της επιστήμης της ιστορίας, στο πλαίσιο διεθνών ιστοριογραφικών ρευμάτων αλλά και ευρύτερων πολιτικών-ιδεολογικών συμφραζομένων της εποχής του. Τέλος, θα αποτιμηθεί η θέση των αναφερόμενων στην περίοδο της λατινοκρατίας μελετών του Σπ. Λάμπρου στο συνολικό έργο του, όπως και, από την άλλη, η συμβολή των μελετών αυτών στη συγκρότηση του επιστημονικού πεδίου της λατινοκρατίας στον ελληνικό χώρο ως τμήματος της ελληνικής και της ευρωπαϊκής ιστορίας, σε σύνδεση με την ιστορία του ύστερου βυζαντινού κράτους και του υπό τους Οθωμανούς ελληνικού κόσμου.

Παυλόπουλος Δημήτρης

Ο Σπ. Λάμπρος στην ιστορία της ελληνικής τέχνης

Με αφορμή άγνωστη επιστολογραφία του Σπ. Λάμπρου (1851-1919), σχετική προς τη σχεδιαζόμενη ανίδρυση στην πόλη της Σπάρτης στα μέσα της δεκαετίας του 1910 ανδριάντα του βασιλιά Κωνσταντίνου (1868-1923), που θα συνδυαζόταν με αναμνηστική στήλη των πεσόντων κατά τους πρόσφατους Βαλκανικούς Πολέμους Λακώνων, παρουσιάζεται και σχολιάζεται η γενικότερη συμβολή του σε ζητήματα Ιστοριογραφίας της Τέχνης. Το υλικό αντλείται από έκδοση του πολιτευτή, τέως γυμνασιάρχη Παναγιώτη Χ. Δούκα με τίτλο *Ο ανδριάς του βασιλέως εν Σπάρτη* (Αθήνα 1915), ανατύπωση φύλλων από τη σπαρτιάτικη εφημερίδα *Ηώς* (1914).

Παυλόπουλος Στάθης

Ο Σπ. Λάμπρος και η «συλλογομανία» του 19ου αιώνα

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1860 και υπό τις νέες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που επέφερε το Σύνταγμα του 1864, στην πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους παρατηρείται μια πραγματική κοσμογονία αναφορικά με τη συγκρότηση και δράση εθελοντικών συσσωματώσεων. Η άνθηση του φαινομένου της συσσωμάτωσης, έφερε στο επίκεντρο της δημόσιας σφαίρας τις αξίες και τα πολιτισμικά πρότυπα μιας ραγδαία ισχυροποιούμενης αστικής τάξης. Οι αξίες αυτές εκφράστηκαν κυρίως στο περιβάλλον των φιλολογικών και φιλεκπαιδευτικών συλλόγων, γονιμοποιώντας νέα πεδία πρωτοβουλίας και δημόσιας παρέμβασης.

Πεδία όπου συχνά τα όρια δημόσιου και ιδιωτικού αποδείχθηκαν εξαιρετικά ασαφή και μεταβαλλόμενα. Εκπαίδευση, εκλαΐκευση και διάχυση της επιστήμης, πρόνοια και φιλανθρωπία, δημόσιοι εορτασμοί και μνημονικές τελετές, αποτέλεσαν μερικά από τα πεδία όπου σύλλογοι, εταιρείες και αδελφότητες άρθρωσαν τις δραστηριότητές τους. Από την γένεσή του, το φαινόμενο της εθελοντικής συσσωμάτωσης συνδέθηκε με την πνευματική ελίτ της Αθήνας, κυρίως δε με το διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Αθηνών, του κατεξοχήν πνευματικού θεσμού του ελληνικού κράτους κατά την εποχή εκείνη.

Η ένταξη και συμμετοχή σε συλλόγους εκ μέρους του διδακτικού προσωπικού του Πανεπιστημίου Αθηνών υπήρξε πληθυντική, αναδεικνύοντας την έννοια της συσσωμάτωσης σε βασική πτυχή της ακαδημαϊκής ιδιότητας και ταυτότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, η ανακοίνωση θα εστιάσει στην περίπτωση του Σπ. Λάμπρου, λογίου που από πολύ νεαρή ηλικία συνδέσε τον κοινωνικό του βίο με δράσεις συσσωμάτωσης. Αρχικά ως έφηβος, συν-ιδρύοντας τον Φιλολογικό Σύλλογο *Παρνασσό* και σε όλη την διάρκεια της ζωής του συμμετέχοντας ενεργά σε μια σειρά από ελληνικά και διεθνή παραδείγματα συσσωμάτωσης (ΣΔΕΓ, ΙΕΕΕ, ΣΩΒ κά). Η ανακοίνωση, εγγράφοντας τον Σ. Λάμπρο στο πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά του φαινομένου, επιχειρεί να ανασυνθέσει την διαδρομή και το αποτύπωμά που άφησε σε

φιλολογικούς συλλόγους και επιστημονικές εταιρείες της Αθήνας, αντιμετωπίζοντάς αυτή την ένταξη ως βασικό συστατικό της πολύπλευρης ταυτότητας του λογίου του 19^{ου} αιώνα.

Πλουμίδης Σπύρος

Ανάμεσα στη μελέτη του Βυζαντίου και στο Στέμμα: Ο πολιτικός Σπ. Λάμπρος (1916-17)

Αναμφισβητήτως, ο Σπ. Π. Λάμπρος, «ο χαλκέντερος ούτος συγγραφεύς, ο συνδυάζων μαζί με την επιστημονική μόρφωσιν και ύφος κομψόν και ευλωπτιάν ουχί συνήθη», «κατόρθωσε να παραγάγη έργον πρωτοφανούς όγκου και αξίας», τόσον όσον αφορά «το ποσόν» όσο και «το ποιόν» του, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε μια νεκρολογία του στη *Νέα Εστία* (1930). Αυτός ο «σοφός διδάσκαλος του Γένους» και «πολύτιμος ιστοριογράφος», δεν ήταν ωστόσο προορισμένος για πολιτική σταδιοδρομία. Παρ' όλα αυτά, την 27 Σεπτεμβρίου 1916 ο Σπ. Λάμπρος ανέλαβε τα ηνία της κυβέρνησης εν μέσω «κρίσεως» και ενός μεγάλου πολιτικού κενού, που είχε ανοίξει ο Μεγάλος Ευρωπαϊκός Πόλεμος και η επέμβαση των Δυνάμεων στα εσωτερικά της χώρας. Η κυβέρνηση Λάμπρου έμεινε στη μνήμη ταυτισμένη με τα Νοεμβριανά επεισόδια (18-19 Νοεμβρίου 1916) και το πογκρόμ εναντίον των βενιζελικών, καθώς και με το «στένεμα» του θαλάσσιου αποκλεισμού της Ελλάδας από τον αγγλογαλλικό στόλο, που στοίχισε τη ζωή σε χιλιάδες αμάχους (κυρίως εργάτες, γέρους και παιδιά).

Ο λόγος που ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Α΄ ανέθεσε την πρωθυπουργία στον Σπ. Λάμπρο ήταν αφενός η γνωριμία τους (ο Λάμπρος υπήρξε ο καθηγητής Ιστορίας του Κωνσταντίνου) και αφετέρου η αφοσίωση του τελευταίου προς το Στέμμα. Η βασιλοφροσύνη του Σπ. Λάμπρου ήταν –συν τοις άλλοις– απόρροια της μελέτης της Ιστορίας του μεσαιωνικού ελληνισμού και του Βυζαντίου. Για παράδειγμα, στην *Επισκόπησιν της Ελληνικής Ιστορίας* ο Λάμπρος παρουσιάζει τον Κωνσταντίνο συνεχιστή των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου (Κωνσταντίνο ΙΒ΄). Και απέδωσε την επιτυχία των δύο νικηφόρων Βαλκανικών Πολέμων (1912-13) στην «ελληνική βασιλεία». Πρώτα λοιπόν και παν' απ' όλα, αυτό που συνέδεε τον Κωνσταντίνο με τον πρώην καθηγητή του ήταν το «βυζαντινόν ιδεώδες», (ή άλλως το «όνειρον της Κωνσταντινουπόλεως», δηλ. της κατά/ανάκτησης της Κωνσταντινούπολης και της αναγόρευσης του βασιλέως των Ελλήνων σε «Αυτοκράτορα του Βυζαντίου»), δηλ. το αυτοκρατορικό ιδεώδες, ένα «ιδεώδες» το οποίο ενέπνεε και οιστρηλατούσε τον νου κι άλλων Βαλκάνιων βασιλέων, όπως του Φερδινάνδου της Βουλγαρίας.

Σειρηνίδου Βάσω

Ο Σπ. Λάμπρος και η ιστορία του παροικιακού ελληνισμού

Η ιστορία του παροικιακού ελληνισμού, και ιδίως αυτού της κεντρικής Ευρώπης, απασχόλησε τον Σπ. Λάμπρο τόσο ως αντικείμενο αρχειακής έρευνας όσο και ως θέμα ακαδημαϊκής και δημόσιας αρθρογραφίας. Από το 1891 που δημοσίευσε σε ελληνική μετάφραση τα έγγραφα της αυστριακής αστυνομίας για τον Ρήγα και τους συντρόφους του, που του είχε εμπιστευθεί ο Έ. Legrand, ο Λάμπρος αφιέρωσε μέρος της ερευνητικής του δραστηριότητας στην ανάδειξη αρχειακών πηγών σχετικών με την ιστορία των ελληνικών παροικιών της αψβουργικής αυτοκρατορίας, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων δημοσιεύτηκε μετά τον θάνατό του στον Νέο Ελληνομνήμονα. Ενώ, με τη μελέτη του «Σελίδες εκ της ιστορίας του εν Ουγγαρία και Αυστρία μακεδονικού ελληνισμού», που ανακοίνωσε το 1912 στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για τα 75 χρόνια του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και

άλλες, σχετικές με το θέμα δημόσιες παρεμβάσεις του έφερε την ιστορία των παροικιών στο ακαδημαϊκό και δημόσιο προσκήνιο.

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει την παραπάνω δραστηριότητα σε σχέση, αφενός, με τη συνολική διανοητική δραστηριότητα του Σπ. Λάμπρου, και αφετέρου, με την ιστοριογραφική παραγωγή της τελευταίας εκατονταετίας περί τις παροικίες. Προσεγγίζοντας τις θετικιστικές αξιώσεις του έργου του και τον εθνικό οίστρο των παρεμβάσεών του ως χαρακτηριστικές ποιότητες της υπόστασής του ως δημόσιου ιστορικού, η ανακοίνωση αναζητά σε αυτόν ακριβώς τον ρόλο του Λάμπρου τα ισχυρά αποτυπώματά του στην ιστορική κατανόηση του παροικιακού φαινομένου.